

Lin – från frö till fiber

Pellava – siemenestä kuiduksi

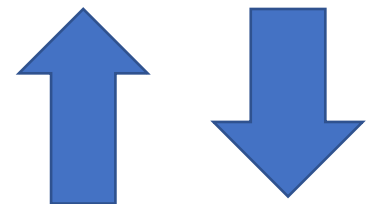
Mitä kaikkea pellavasta tehtiin?

- Pellava on monipuolinen kasvi, josta on otettu talteen ja käyttöön lähes jokainen kasvin osa, juurista siemeniin asti.
- Siitä on tehty mm.
 - kangasta,
 - köyttä,
 - lämpöeristettä,
 - kuiviketta ja
 - öljyä.
- Siemeniä on käytetty puuroon, leivontaan ja rohtona.
- 2000-luvulla pellavaa käytetään jopa muoviteollisuuden raaka-aineena ja kankaana sillä on teknisen kankaan ominaisuuksia.

Tärkeä kuitukasvi ja vientituote

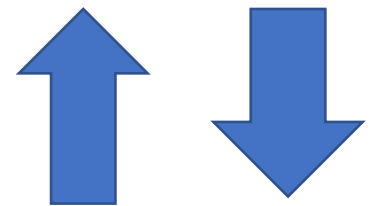
- Pellavaa on maailmalla viljelty jo kivikaudella, tuhansia vuosia sitten.
- Suomessa pellavaa on viljelty rautakaudelta lähtien. 1500-luvulla sillä maksettiin jopa veroja.
- Pellava oli Suomessa tärkeä **vientituote** 1700-luvulla, jolloin sitä viljeltiin eniten.
- Vaikka puuvilla yleistyi Suomessa 1800-luvulla käyttö tavallinen kansa pääasiassa pellavaa ja villaa vaatetuksessa vielä 1900-luvun alussa.

Pellavan viljely ja muokkaus

- Pellavan viljely sopii hyvin kiertoviljelyyn. Se sopi laihoille, ei niin viljaville maille, eikä se tarvinnut kastelua.
- Pellavan muokkaus oli monivaiheinen ja vaati paljon työvoimaa

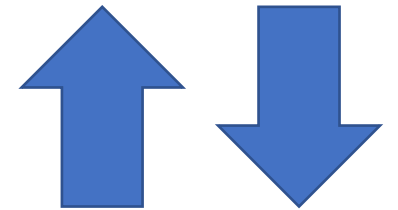

Useita työvaiheita

- Pellavan matka kasvista langaksi ja lopulta kankaaksi on pitkä ja työläs.
- Pellavakuidun muokkaamisessa on useita vaiheita, joiden tarkoitus on irrottaa ja lajitella kuidut kuhunkin sopivaan tarpeeseen.
- [Kylvö](#)
- [Sadonkorjuu](#)
- [Rohkaaminen](#)
- [Liutus ja kuivaaminen](#)
- [Loukutus](#)
- [Lihtaaminen](#)
- [Häkilöinti](#)

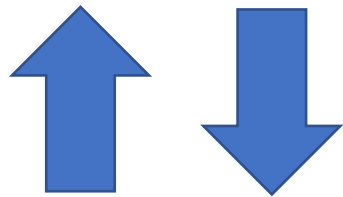

Työnäytös Sibbesgårdenissa 1986

Kylvö

- Pellavan siemenet **kylvettiin** keväällä tuomen kukkiessa. Samalla kasvusto siunattiin.
- Pellavan viljelyyn ja käsittelyyn liittyy paljon vanhoja uskomuksia.

Sadonkorjuu

- Syksyllä pellavat **nyhdettiin** eli revittiin juurineen.
- Ennen kuidun muokkaamista pellavat rohkittiin, liotettiin ja kuivatettiin.

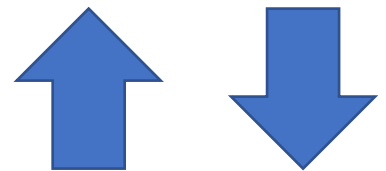

Rohkaaminen

- Nyhtämisen jälkeen pellavat **rohkittiin** eli rohkan avulla varsista poistettiin haarat, lehdet ja siemenkodat.
- Rohkan alla oli yleensä kangas, jolle siemenet tippuivat.
- Rohkaa siirrettiin pellolla sitä mukaa kun siirryttiin eteenpäin.

Näyttelyn rohka

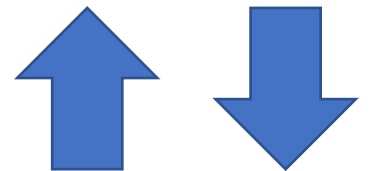

Liotus ja kuivatus

- Pellavat **liotettiin** joko vedessä tai nurmella. Liotuksessa varsien kuidut saatiin (kemiallisesti) irtoamaan puusolukosta.
- Liotuksen jälkeen pellavat **kuivatettiin**. Liotus ja kuivatus kestivät viikkoja

Paljokin tilalla Hindsbyssä löytyy vielä paikka missä pellavaa aikoinaan liotettiin

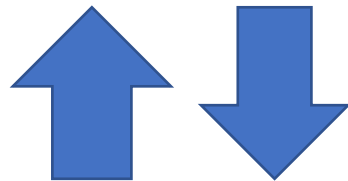
Loukutus

- Varsinainen kuidun muokkaus alkoi yleensä loka-marraskuussa, kun muut ulkotyöt olivat päättyneet.
- **Loukutus:** Muokkaus aloitettiin loukuttamalla varsia pellavaloukulla, jotta saatiin murskattua kasvin puumainen osa. Päistäreet eli tukisolukot tippuivat loukuttaessa. Ne otettiin talteen ja niistä saatiin hyvää lämpöeristettä tai kuiviketta eläimille.

Loukutus oli yleensä miesten työtä, mutta se oli aikoinaan myös sopiva, sallittu nuorten seurustelumuoto. Usein tätä tehtiin parityönä.

Kuvassa Loukutus Linnanpellon Keltaksen ladon katon alla 1926

Lihtaaminen

- Lihdalla kaavittiin irti päistäreet veitsimäisellä rautaterällä. Lyhin kuitu, tappura irtosi lihtauksessa. Sitä lisättiin seinien tiivisteeksi hirsien väliin. Kaunis pellavakuitu alkoi tulla lihtauksessa esiin.

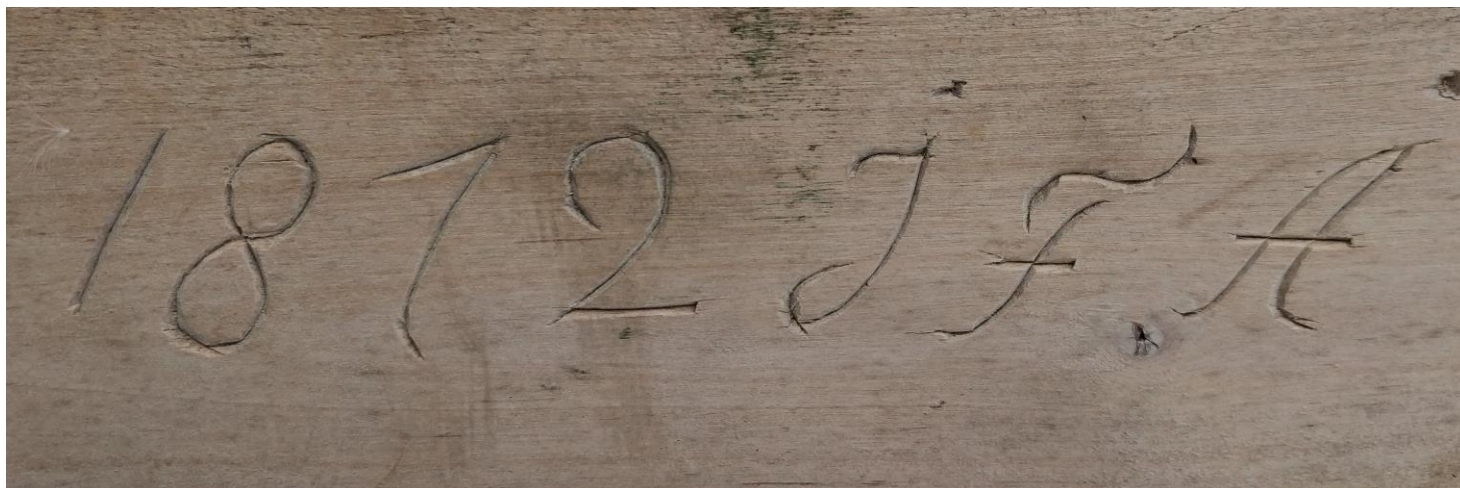
Kuvassa Lihtaamistalkkoot
Paippisten Lindollaksella vuonna
1932

Lihta

Puuseppä Fredrik Åberg
Linnanpellosta valmisti
tämän lihdan vuonna
1872

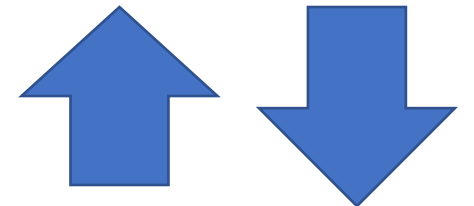
Häkilöinti

- Kuitumateriaali häkilöitiin ennen langaksi kehräämistä. Piikikkäällä häkilällä saatiin lajiteltua kuidut eri laatuihin: hienompiin aivinoihin ja karkeampiin rohtimiin. Kehräämällä niistä saatiin erilaista lankaa.

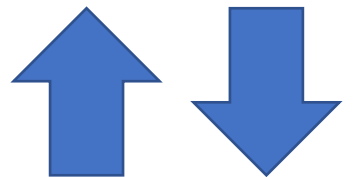
Pellava tekstiilinä

- Kehrätystä pellavalangasta kudottiin kangaspuilla kangasta. Matbackan tuvan kangaspuissa on kudottu myös pellavakangasta.
- Pellavasta valmistettiin suuri osa kaikista tarvittavista tekstiileistä, kuten vaatteita, kodintekstiilejä ja purjekangasta. Karkeasta rohdinpellavasta tehtiin arkivaatteita. Hienoa aivinapellavaa käytettiin juhlavaatteisiin.
- Pellavakangas tuntuu miellyttävältä, imee tehokkaasti kosteutta ja kuivuu nopeasti. Se hengittää, tuntuu helteellä viileältä ja kylmällä lämpimältä. Pellava paranee ja pehmenee käytössä. Sillä on kaunis kiilto ja se hylkii likaa.

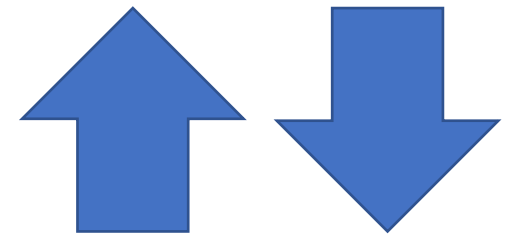
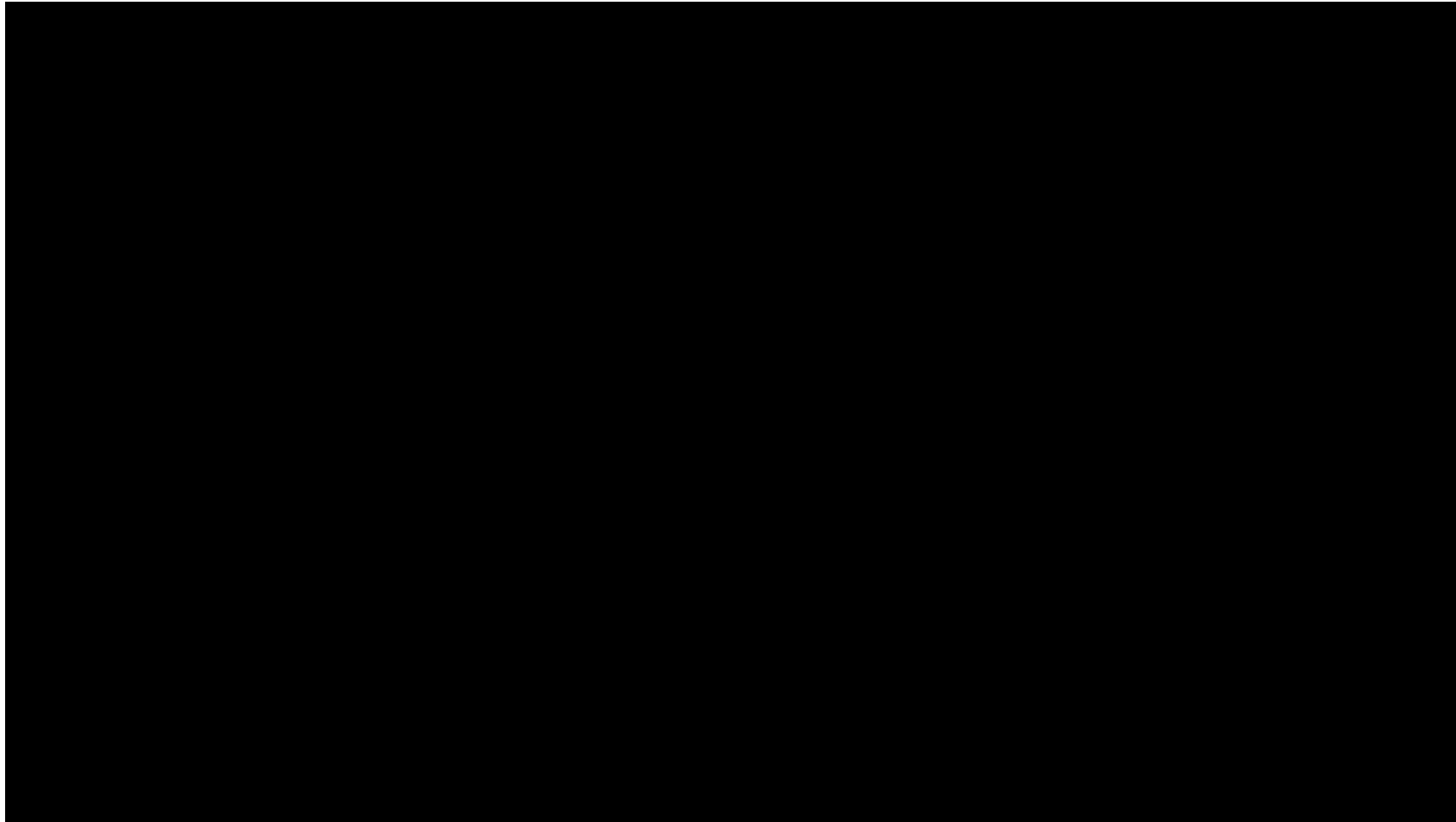
Pellavan viljely 1900-luvulla

- Pellavan viljely väheni rajusti tuontipuuvillan ja tekokuitujen myötä 1900-luvun alkupuolella. Työvoimapula vaikutti myös pellavaviljelyn vähenemiseen.
- Pellavan kotiviljely lisääntyi hetkellisesti sodan (1939-1945) takia tekstiilipulan ja säännöstelyn takia. Pellavanviljely lisääntyi silloin Suomessa noin nelinkertaiseksi 1930-luvun lopun satoihin verrattuna.
- Pellava oli 1950-luvulle asti tärkeä viljelykasvi Suomessa.
- Sota-aikana kotona kasvatetusta, muokatusta ja kudotusta pellavatekstiilejä on yhä tallella joissakin kodeissa.

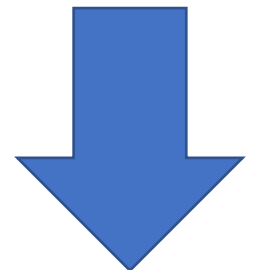
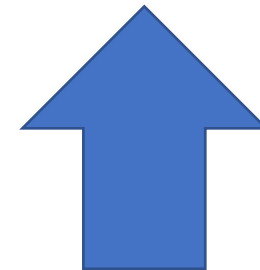
Video pellavan viljelystä ja muokkauksesta

Pellava – Pelloilta kankaaksi, (7 minuuttia), Hollolan kotiseutuyhdistys

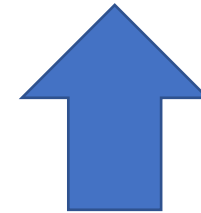
**Linnet är en ettårig fiber- och oljeväxt.
Växten blir ca en meter.**

- Vad allt man kunde göra av linnet
- Viktigt växtfiber och viktig exportprodukt
- Linnet är lätt att odla men att förädla kräver mycket arbetskraft
- Flera arbetsskeden
- Lin i textil
- Linodling på 1900-talet
- Video om att odla och förädla lin

Vad allt kunde man göra av lin

- Linet var en månganvändbar växt. Man kunde ta tillvara och använda nästan varje del av växten, allt från rötter till frön.
- Man gjorde bl.a.
 - **tyg**
 - **rep**
 - **värmesolering**
 - **strö**
 - **olja**
- Fröna har användts vid bakning, i gröt och som magmedicin.
- På 2000-talet har lin använts t.o.m. som råmaterial inom plastindustrin. Lintyg används också för sina tekniska egenskaper.

Viktigt växtfiber och viktig exportprodukt

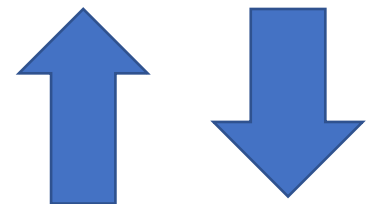
- Ute i världen har lin odlats redan på stenåldern, för tusentals år sedan.
- I Finland har lin odlats sedan järnåldern och på 1500-talet användes lin t.o.m. till att betala skatter.
- Linet var en viktig **exportprodukt** i Finland på 1700-talet, då lin odlades som mest.
- Den finländska befolkningen använde i huvudsak lin i kläder ännu i början av 1900-talet, fastän det redan på 1800-talet blev allmänt med bomull.

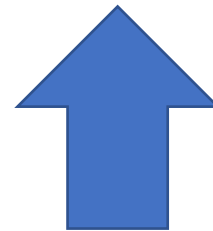
Linnet är lätt att odla men att förädla linnet kräver mycket arbetskraft

- Linodlingen lämpar sig för magra, mindre bördiga åkrar och kräver inte bevattning.
- Att förädla linnet kräver mycket arbetskraft.

Flera arbetsskeden

- Linets resa från växt till tråd och slutligen till tyg är lång och arbetsdryg.
- Då man bearbetar linfibern finns det flera skeden, vars uppgift är att lösgöra och sortera fibrerna för olika ändamål.
- [Sådd](#)
- [Skörd](#)
- [Repning](#)
- [Rötning och torkande](#)
- [Bråkning](#)
- [Skäktning](#)
- [Häckling](#)

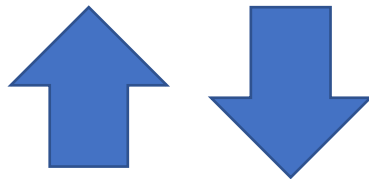

Sådd

- Linfröna **såddes** på våren då häggen blommade. Samtidigt välsignades växtligheten.
- Kring linodling och behandling av linet har uppstått många gamla myter.

Mustialan
välinekokoelmat

Skörd

- På hösten skördades linet d.v.s. drogs upp med rötterna. Före man behandlade fibrerna repades, rötades och torkades linet.

Repning

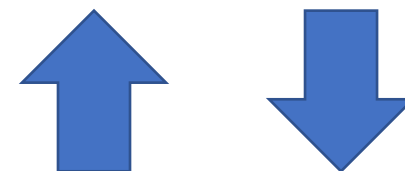
- Efter upptagningen **repades** "ripades" linet d.v.s. grenar, blad och fröhus avlägsnades med hjälp av en ripa.
- Man hade vanligen en duk under ripan för att samla upp fröna. Man flyttade ripan anefter som man flyttade sig framåt på åkern.

Ripan i utställningen

Kalle ja Henrik Henriksson på linåkern i Borgby år 1937

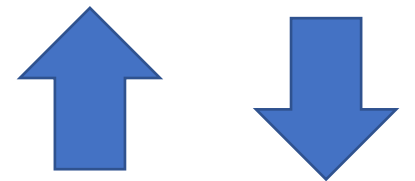

Rötning och torkande

- Linet **rötades** endera i vatten eller på gräslindan. Vid blötläggningen frigjordes stjälkarnas fiber från linets trämaterial (genom en kemisk process).
- Efter blötläggningen **torkades** linet. Blötläggningen och torkandet tog flera veckor.

På Paljok i Hindsby kan man ännu i dag skönja platsen där linet rötades

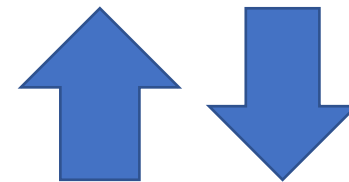
Bråkning "Brutande"

- Egentliga bearbetande av linfibren började vanligtvis i oktober-november, när de övriga utarbetena var slut.
- **Bråkning:** Man började med att dunka eller bråka linet i en "bruta", så att man krossade växtens träaktiga delar. Växtens stödceller föll av vid bråkningen. De togs till vara och man fick bra värmeisolerings och strö för djuren.

Bråkning var vanligen männens göra, men den var också en passlig, godkänd sällskapsform för ungdomar. Man arbetade ofta i par.

Bråkning under takdet på Keltas ritäcka i Borgby år 1926

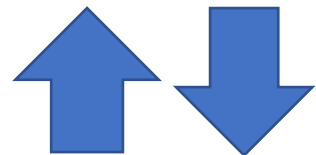
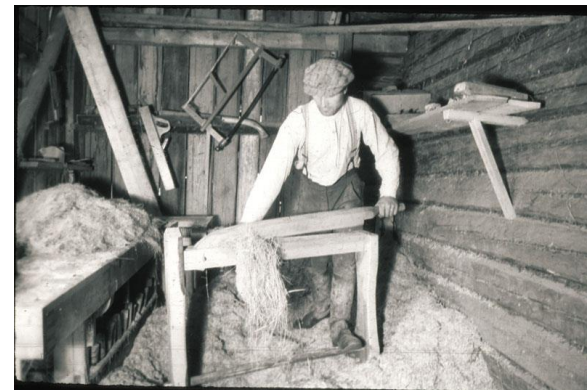

Skäktning

- Med "kliftan" skrapade man loss skävor med en knivaktig järnegg. De kortaste fibren, blå, lossnade vid skäktningen. Man använde det i väggarna att täta mellan stockarna. De vackra linfibrerna kom fram vid skäktningen.

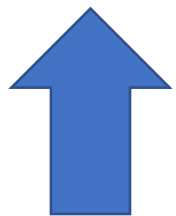
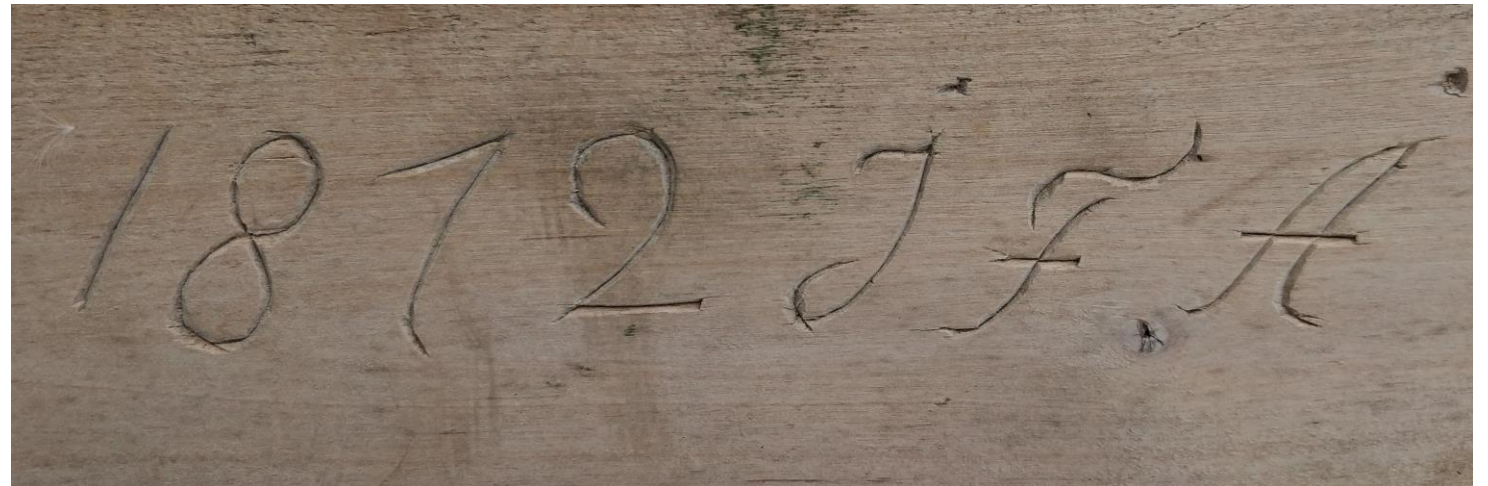
Skäktningtalko på Lindollas i Paipis år 1932.

Kliffta

Snickare Fredrik Åberg
från Borgby har gjort
klifftan år 1872

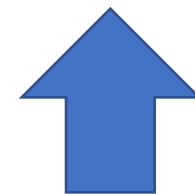
Häckling

- Linnfibren häcklades före man spann dem till tråd. Med hjälp av häcklans spikar skilde man åt olika kvalitets fiber: de finaste fibren linnelärft och de grövre fibren blå. Av fibren kunde man sedan spinna olika sorters tråd.

Lin i textil

- Man använde vävstolar att väva tyg av den spunna linträden. Vävstolen i Matbackan storstuga på Sibbesgården kunde också användas för att väva lintyg.
- Av lin tillverkade man en stor del av all brukstextil, som kläder, hemtextil och segeldukar. Av blaggarnslinet gjorde man vardagskläder. Det fina linlärftet användes för festkläder.
- Lintyg känns behagligt, suger effektivt upp fukt och torkar snabbt. Det andas, känns svalt i hetta och varmt i köld. Linet blir bättre och mjukare då det används. Det har en vacker glans och stöter ifrån sig smuts.

Linodling på 1900-talet

- Odling av lin upphörde nästan helt när bomullen blev allmännare och när man uppfann konstfiber i början av 1900-talet. Bristen på lämplig arbetskraft inverdade också linproduktionen.
- Bristen på textil under kriget (1939-1945) gjorde att odlingen av lin för husbehov ökade. Då ökade odlingen av lin så att skördarna ökade fyrfalt jämfört med skördarna i slutet av 1930-talet.
- Linet var en viktig odlingsväxt ända in på 1950-talet.
- Krigstida lintextiler, som odlats, bearbetats och vävts hemma hittas ännu i en del hem.

Video om odling och förädling av lin

7 min. (på finska), Hollolan kotiseutuyhdistys

